

Шляхи активізації інноваційної діяльності вчителів ліцею в умовах профільної освіти

Лідія КОНДРАШОВА,

доктор педагогічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Складні завдання, що постали нині перед учителями ліцею, зумовлюють пошук нових резервів у підготовці молоді, здатної до творчості й нестандартного вирішення життєвих проблем. З огляду на це, актуалізується питання активізації інноваційної діяльності вчителів, що розглядається як складова сучасної педагогічної практики. Особливої значущості ця проблема набуває в умовах профільного навчання. Активність кожного вчителя визначається не лише рівнем готовності до організації і впровадження в ліцейську практику педагогічних інновацій, нестандартного вирішення різноманітних аспектів профільного навчання, а й здатністю залучати ліцейстів до продуктивної навчально-виховної діяльності та творчої роботи в умовах профільної ліцейської освіти.

Створення педагогічних інновацій і реалізація їх в ліцейській практиці під силу лише творчій особистості, з високим рівнем готовності до інноваційної діяльності. Узагальнені нами дані під час спільного з польськими вченими (К.Жегналік, А.Клім-Клімашевська) дослідження дають змогу визначити труднощі, які постають перед учителями. Зокрема, не можуть самостійно сформулювати проблему, розробити програму її дослідження 75% учителів, серед них не розуміють інноваційних засобів рішення завдань і шляхів реалізації програми дослідження – 67%; не здатні визначити засоби стимулювання творчого мислення учнів, потреби нестандартно діяти в навчальних ситуаціях – 47%, використовувати інформацію, що спонукає замислитися, створювати нове знання – 54%. Досить складно вчителям активізувати учнів на розв'язання суперечностей – 78% педагогів, орієнтувати їх на використання знань у нестандартних ситуаціях – 76%, моделювання науково-дослідницької роботи у навчальному процесі – 65% [4, с. 18].

Аналіз шкільної практики засвідчує, що на уроці зазвичай переважає репродуктивна навчальна діяльність: переказ інформації, виконання вправ, практичних та перевірочних робіт, за результатами яких можна оцінити ступінь оволодіння знаннями. Проте більшість учнів побоюється творчих робіт, що підвищує їхню тривожність на уроці.

Причини такої ситуації пов'язані з традиційною технологією навчання, відсутністю умов для розвитку та самовираження індивідуальності і творчості кожної особистості, недооцінюванням

інноваційної діяльності в розвитку креативних здібностей ліцейстів, низьким рівнем готовності вчителів до створення педагогічних інновацій і використання їх у модернізації навчального процесу.

Досвід Криворізького природничо-наукового ліцею засвідчує, що подолання названих складнощів на практиці можливе за умови раціональної організації науково-методичної роботи і використання різних шляхів активізації інноваційної педагогічної діяльності. Вчителі ліцею беруть активну участь у розробленні комплексної наукової тематики, що входить до плану найважливіших досліджень МОН України. Педагоги й учні є учасниками та переможцями різних конкурсів, олімпіад, виставок творчих знахідок, наукових конференцій, як вітчизняних, так і зарубіжних.

Свій ювілей колектив ліцею зустрічає із значними досягненнями, чому сприяло створення системи науково-методичної роботи і використання різних шляхів активізації інноваційної діяльності кожного вчителя.

Основа науково-методичної роботи становили твердження про те, що методична робота не передбачає готових рецептів, а пов'язана із руйнуванням стереотипу, формуванням творчого підходу до праці [1, с.128]. Вона спирається на поєднання результатів науки і практичних цілей, орієнтована на практичний розвиток у вчителів здібностей до пошуку шляхів розв'язання реальних педагогічних завдань [2, с. 35].

Підготовка вчителів до інноваційної діяльності на науково-методичних засадах спрямована на

виокремлення основних аспектів науково-дослідної роботи:

– виявлення сутності інноваційних процесів і явищ, їх структури та особливостей в умовах профільного навчання;

– виокремлення шляхів і засобів вирішення досліджуваної проблеми з метою здійснення її інноваційного аспекту;

– визначення критеріїв і показників нововведення, що обумовлює зміст та результат інноваційної діяльності [3, с.70].

Організація і реалізація науково-методичної роботи в практиці ліцею здійснюється поетапно. На першому етапі увага акцентується на роботі з різноманітними джерелами інформації, вивченні психолого-педагогічної і методичної літератури з досліджуваної проблеми. Вчителі отримують уявлення про досягнення і проблеми, характерні практиці профільного навчання. На основі наукової літератури і педагогічного досвіду формулюється мета та напрями інноваційних пошуків.

На другому етапі вивчається конкретний досвід профільного навчання, виявляються труднощі, властиві ліцейській практиці, шляхи їх подолання і подальшого вдосконалення інноваційних дій учителів, рівня їхньої готовності до прийняття конкретних рішень з метою поліпшення стану профільного навчання ліцеїстів.

На третьому етапі на основі зібраних даних про досліджувану проблему вчителі розробляють програму інноваційних дій, що дає змогу вдосконалити процес профільного навчання в ліцеї.

Етапність інноваційної діяльності вчителів сприяє не лише оволодінню методикою вирішення досліджуваної проблеми, а й осучасненню

методичного фонду ліцею. Йдеться про теоретичне обґрунтування нестандартних форм і методів, розвивальних дидактичних ігор та рольових ситуацій, стимулюючих потребу в інноваційних рішеннях; методичних розробок проведення інноваційних заходів, інноваційних рішень, авторських проєктів, методичних інновацій.

Розробляючи програму власної інноваційної діяльності, вчителі накопичують досвід діагностичної роботи, оволодівають вміннями скласти анкету з проблем дослідження, план бесіди, протоколи спостережень, тестування й інтерпретації зібраних даних, опис результатів навчальних досягнень, вивчення продуктів діяльності ліцеїстів. Опанування методикою науково-дослідної роботи стимулює розвиток інноваційного досвіду вчителів, зміцнює їхню потребу в інноваційних підходах до вирішення професійних завдань у сфері профільного навчання, у використанні різних технологій роботи в профільних класах. Значущості набувають технологічний, практико-орієнтований, змістово-процесуальний, креативний підходи до організації методичної роботи ліцею.

Інноваційна діяльність педагогів пов'язана з оволодінням умінь і основних характеристик профільного навчання, серед яких виокремлюють:

– уміння і навички педагогічної взаємодії, співпраці і співтворчості, організаційних здібностей, креативних дій і рефлексії, здатності працювати за варіативними методиками, проєктувати і прогнозувати інноваційну діяльність, використовувати різноманітні активні форми і методи успішного навчання, вияв елементів творчості;

– активну професійну позицію, творчий стиль діяльності, оптимальне співвідношення теорії і

практики в діях вчителя, що є основою новоутворень у їхній діяльності;

– педагогічне освітнє середовище, здоровий психологічний клімат, гармонізація інтелектуально-го й емоційного аспектів навчання, що надає інноваційній реальності пріоритетну, значущу і відповідальну спрямованість.

Орієнтація науково-методичної роботи ліцею і самоосвіти учителів на означені аспекти інноваційної діяльності зумовлює відповідність змісту, форм, методів і засобів сучасним вимогам до методичних нововведень у профільному навчанні ліцеїстів. Науково-методична робота та її засоби є механізмом творчого розвитку кожного вчителя, що забезпечує:

– цілеспрямоване формування інтелектуально-го і творчого фону в педагогічному колективі;

– розвиток якостей і компетентності, що обумовлюють інноваційний пошук і методичні нововведення учителів;

– цілеспрямоване інформування учителів про розширення рамок інноваційних дій, вибору і надання можливості свободи вибору;

– створення умов для інноваційного пошуку, пізнання педагогічної реальності на основі систематичного аналізу навчальних досягнень, введення в педагогічну практику методичних інновацій, досягнень передового педагогічного досвіду;

– розвиток потреби учителів у творчому пошуці, створення методичних інновацій і використання їх у власної діяльності.

Накопичення досвіду інноваційної роботи у педагогічному колективі ліцею стимулює управлінська діяльність, спрямована на вдосконалення профільного навчання ліцеїстів і підвищення рівня готовності учителів до використання методичних

нововведень та інноваційних рішень. Результативність управлінської діяльності забезпечується такими умовами:

– індивідуалізацією методичного процесу на основі різноманітних форм, методів, засобів з урахуванням можливостей і власного досвіду;

– створенням індивідуальної системи інноваційної діяльності з урахуванням інтересів, потреб, ціннісних установок;

– створенням творчого середовища і становленням кожного вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності, поєднання репродуктивних і творчих методів, розробленням нових технологій та впровадженням їх у ліцейську практику;

– раціональним управлінням інноваційної діяльності шляхом використання різноманітних форм і методів, стимулюючих поетапне підвищення вимог до вирішення інноваційних завдань та самостійності і відповідальності за прийняття рішень і їхні наслідки.

Управлінська діяльність пов'язана з алгоритмом інноваційних дій учителів, який поєднує в своїй структурі такі компоненти:

– аналіз стану педагогічної дійсності та вимог щодо профільного навчання в сучасному ліцеї;

– моделювання інноваційних перетворень у практиці профільного навчання ліцею;

– пошук нових ідей, інноваційних рішень, рекомендацій, що можуть бути впроваджені і позитивно впливати на навчальні досягнення ліцеїстів;

– розроблення програми, спрямованої на інноваційне вирішення досліджуваної проблеми;

– добір засобів – дидактичних, технологічних, інформаційних, організаційних для досягнення проєктованої мети;

– систематичне методичне навчання з підвищення рівня готовності до інноваційної діяльності й постійний обмін передовим педагогічним досвідом;

– досягнення позитивного результату і високого рівня готовності до інноваційної діяльності та впровадження в практику методичних інновацій.

Отже, аналіз ліцейської практики дозволяє стверджувати, що позитивні результати у сфері профільного навчання ліцеїстів зумовлюються рівнем готовності вчителів до інноваційної діяльності, їхньою здатністю активізувати зусилля учнів на інноваційний пошук під час вирішення навчальних проблем. Готовність учителя до інноваційної діяльності розуміється як єдність психологічного, педагогічного та методичного забезпечення вимог до створення інновацій, що підвищують ефективність профільного навчання в умовах сучасного ліцею.

Науково-методична робота покликана об'єднувати зусилля вчителів, координувати їх з тим, аби кожний учитель міг працювати в команді, погоджуватися зі своїми колегами на пошук шляхів, форм, методів, засобів досягнення проектованої мети і реалізації програми дослідження.

Координація зусиль вчителів має бути спрямована на:

– узгодження змісту практичних занять у рамках профілю;

– активізацію спільної науково-дослідної роботи щодо досягнення позитивного проектованого результату;

– розвиток інноваційного мислення педагогів;

– надання своєчасної допомоги і психологічної підтримки кожному учаснику інноваційної діяльності;

– корекцію дій учителя в реалізації індивідуальної програми інноваційної діяльності для забезпечення позитивних результатів;

– активізацію інноваційних дій педагогів і стимулювання їхньої власної педагогічної творчості;

– розвиток потреби і установки кожного вчителя ліцею на використання нетрадиційних форм та методів роботи, проектування нововведень і впровадження досягнутих результатів у практику профільного навчання ліцею.

Успішне вирішення актуальних проблем профільного навчання в умовах сучасного ліцею можливе за умов перетворення науково-методичної роботи в систему саморозвитку і самоствердження, основою якої є внутрішні мотиваційні механізми особистості, що формуються під впливом творчих факторів, в умовах ситуацій переосмислення власного досвіду і внутрішньої особистісної конкурентоспроможності вчителя.

Література

1. Данилова Г.С. Методичні служби в Україні: проблеми, управління, професійна підготовка / Г.С. Данилова. – К., 1997.
2. Жерносек І.П. Науково-методична робота в загальноосвітній школі / І.П. Жерносек. – К., 1998.

3. Кондрашова Л.В. Формирование креативности будущих педагогов средствами модульно-блочного структурирования педагогических знаний / Л.В.Кондрашова // Инновационные подходы к профессиональной подготовке педагогических кадров: опыт и пути решения. Часть 2. – Барановичи: БрГУ, 2006. – С. 69–71.

4. *Теоретические* основы здоровьесберегающей деятельности учителя: коллективная монография [под ред. д. п. н., проф. Л.Кондрашовой и д. п. н., проф. А.Клим-Климашевской] / Седльце – Черкассы: УПХ-ЧНУ имени Богдана Хмельницкого, 2014.

Анотації

Лідія КОНДРАШОВА

Шляхи активізації інноваційної діяльності вчителів ліцею в умовах профільної освіти

У статті розкриваються напрями методичної роботи з формування готовності вчителя ліцею до інноваційної діяльності, що розглядається як механізм розвитку творчої особистості; конкретизуються завдання, зміст, поетапний характер, умови її реалізації в системі профільного навчання.

Ключові слова: інноваційна діяльність, методична робота, готовність учителя до інноваційної діяльності.

Лидия КОНДРАШОВА

Пути активизации инновационной деятельности учителей лицея в условиях профильного образования

В статье раскрываются направления методической работы по формированию готовности учителей лицея к инновационной деятельности, которая рассматривается как механизм развития творческой личности; конкретизируются задачи, содержание, поэтапный характер, условия ее реализации в системе профильного обучения.

Ключевые слова: инновационная деятельность, методическая работа, готовность учителя к инновационной деятельности.

Lidiya KONDRASHOVA

Ways to enhance innovation teachers college in the conditions of profile education

The article deals with the directions of the methodical work in the formation of readiness of the teacher in the Lyceum for innovative activity which is considered as a mechanism for the development of a creative personality. The author of the article specifies the objectives, content, the conditions of its implementation in the system of specialized education.

Keywords: readiness, innovative activity, methodical work, creative personality, objectives.